

Carner, 1914: amor modern

Una edició facsímil i un assaig situen el poeta com un avantguardista europeu

El 1914 va ser un any important per a la poesia catalana: Josep Carner va publicar, a compte seu, *Auques i ventalls* al gener, i *La paraula en el vent* juny, amb els quals tanca una llarga etapa de formació i entrava en la maduresa. Del primer, Joan Ferraté en va fer una edició el 1977 (Ed. 62); de l'altre, Jaume Coll en treu ara una magna edició crítica que es presenta com la del centenari (malgrat que és de final del 2015) sota els auspicis de la Universitat de Barcelona.

És un estoig amb tres volums, de 14 x 20 centímetres, i el tiratge, 300 exemplars, són idèntics als de la primera edició. Aquella costava 5 pessetes; aquesta, 72 euros. En primer lloc, hi ha la reproducció facsímil d'un exemplar de 1914 amb esmenes manuscrites de Carner fetes amb vista a la confecció de *La inútil ofrena* (1924), on va aplegar la seva poesia amorosa.

La història de l'exemplar és digna d'una trama novel·lesca: a final dels seixanta, el filòleg Alberto Blecua el troba en una llibreria de vell i hi reconeix la lletra de Carner; el deixa a Gabriel Ferrater, que es va suïcidar sense haver-hi tornat; finalment, localitzat el possessor, que no legítim propietari, el 2002 només va permetre fer-ne un escàner, tot mantenint-se en l'anonimat. El segon volum conté una àmplia introducció al context biogràfic de l'obra i a la gestació dels poemes, molts dels quals van aparèixer anteriorment en una secció, *Rims de l'hora*, del diari *La Veu de Catalunya*. Després hi ha l'edició crítica: el text dels 65 poemes de *La paraula en el vent* acarats a la versió última, que és la de *La inútil ofrena* en el cas de 17 d'ells, o la de *Poesia* (1957) —la gran recopilació, revisada i reordenada que Carner va fer de la seva obra poètica fins al moment; reeditada pel mateix Coll el 1992, a *Quaderns Crema*—, en el cas d'uns altres 39 (només 9 poemes no superen l'estadi de 1914), amb esment de totes les incidències, variants i circumstàncies que els afecten. El tercer volum aplega, ultra tres ressenyes sobre el llibre aparegudes el mateix any —remarcable la de Carles Riba—, articles de Carner sobre poesia catalana i sobre la mateixa activitat com a creador —alguns, com *De l'acció dels poetes a Catalunya* o *Teoria de l'ham poètic*, ja coneguts—, un esplèndid resum de l'*ars poetica* carneriana que demostra la determinació i la claredat d'idees amb què afrontava l'ofici, lluny de la primera impressió d'entreteniment enginyós que poden causar els seus versos al lector no avisat.

En resum, és un desplegament d'erudició que il·lumina els poemes i n'enriqueix el significat confrontant-los a la peripècia vital del poeta. La profusió de tecnicismes i abreviatures seria descoratjadora si es tractés d'un autor menys apassionant que Carner, però l'esforç val la pena perquè, com diu Coll, "*La paraula en el vent* és una *vita nova*, una paraula nova que funda la poesia amorosa moderna en català"; de retruc, encara que l'edició té mires més altes, hauria de servir per silenciar definitivament les reticències dels anticarnerians, la ignorància pertinaç dels quals ja no té excusa. Coincidint amb aquest esdeveniment editorial, Jordi Marrugat publica un breu però dens assaig, resum d'una tesi seva, *Josep Carner 1914*, en què qualifica aquest any com "el més important de la història de la poesia catalana moderna". Situant *La paraula en el vent* i el seu autor en una perspectiva europea, en uns anys, a primers de segle, en què es desenvolupa el postsimbolisme, demostra que la catalana és "una de les primeres literatures a presentar-lo plenament realitzat, en l'obra de Carner". L'esgotament de la poètica simbolista, predominant en l'últim terç del XIX, va donar lloc a les avantguardes i a un plantejament en què van confluir autors de diferents països (Yeats, Rilke, Ungaretti...), independentment l'un de l'altre, i que hem convingut a anomenar postsimbolisme: contra l'individualisme dels simbolistes, el poeta cercarà el coneixement del que és comú a tots els homes; la complementarietat dels contraris —"Deu-me, Senyor, la gràcia de la vida: una ferida, i si s'escau, la fló", dirà Carner—; la importància del sentit, evitant la mera gratuïtat musical; la revaloració de la tradició, o el tractament de "l'amor com a experiència universal que resumeix totes les experiències humanes". La poètica postsimbolista és més una idea de la literatura que no pas un estil concret o un període històric, i, remarca Marrugat, Carner és un dels primers a adoptar-la, en els seus llibres de 1914, i s'hi mantindrà fidel en tota la resta de la seva producció.

L'enamorament d'un poeta, al marge de la visió del món i de la literatura que tingui, sol deixar petja en la seva obra. Carner, en el pròleg, diu que *La paraula en el vent* "no ve a ésser altra cosa que una història planyívola d'amor". Encara que "no és un poeta per ser llegit des de la biografia", com deixa clar Coll, i que el llibre és molt més que això, a hores d'ara sabem algunes coses d'un idil·li que va coincidir amb la gestació d'aquests poemes. Es tracta d'Anna Domènech i Ballester (1893-1973), filla d'Eduard Domènech i Montaner, empresari d'arts gràfiques i editor, i germà de l'arquitecte i polític Lluís Domènech i Montaner. Un fill d'aquest, cosí d'Anna, va ser qui va revelar, ja als anys setanta, la identitat de la noia, que no havia transcendit fora de l'àmbit familiar. El pare d'Anna havia donat feina a Carner el 1909, i la relació entre tots dos té lloc el 1913 entre Barcelona i Canet de Mar, el lloc d'estiueig de la família d'ella. Carner té ganes de casar-se —"ara és el temps que sou encara bella"—, el pare no en vol saber res —el poeta, nou anys més gran, no té una posició econòmica gaire sòlida—, i ella vol i dol però no és prou forta per imposar-se. La relació es va trencar —"i ara em resta solament/ aquest banc tot ple de lluna"—. Paral·lelament, ja s'havia fixat en Carmen de Ossa, cunyada del cònsol de Xile a Barcelona. El 1915, no va dubtar a fer un viatge transatlàntic per declarar-s'hi, i aquesta aventura sí va tenir un final feliç.